

УДК 371.134(71)

Ольга Свиридюк

ПОЛІКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ КАНАДИ

В статті розглянуто питання полікультурної підготовки майбутнього вчителя до роботи в загальноосвітніх закладах Канади, враховуючи державну політику і педагогічну стратегію. Окреслено стан розвитку полікультурної підготовки майбутніх вчителів до роботи у загальноосвітніх закладах Канади, проаналізовано навчальні програми, за якими готують вчителів до роботи в полікультурному середовищі, визначено основні завдання та типи полікультурної підготовки майбутніх вчителів. Акцент зроблено на змісті полікультурної підготовки майбутнього вчителя до роботи у загальноосвітніх закладах Канади.

Ключові слова: *полікультурна підготовка, мультикультурність, культурно-різноманітні студенти, культурний плюралізм, бікультурна освіта, інтеграція.*

Інтеграція національної системи освіти в загальноєвропейську здійснюється з урахуванням основних принципів державної освітньої політики в Україні: пріоритетність освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, національна спрямованість, неперервність, багатокультурність і варіативність освіти, відкритість системи освіти та нероздільність навчання і виховання.

Як відомо, освіта формує світогляд і впливає на систему цінностей підростаючих генерацій, відтворює моральні загальнокультурні пріоритети народу і держави, закладає підвалини розвитку суспільства. Таким чином, розвиток суспільства не можливий без урахування цінностей кожної етнічної групи, з яких воно складається.

Сьогодні висуває перед освітою складне завдання підготовки вчителя до праці в умовах багатонаціонального й полікультурного середовища, формування умінь спілкуватися та співпрацювати з представниками різних національностей. Потенціал полікультурної освіти полягає, поряд з розвитком особистої національної культури, у забезпеченні умов для сприйняття, розуміння й поцінування майбутніми вчителями своєї ідентичності інших культур, виховання їх на засадах миру й поваги до інших індивідів та етносів, подолання ворожості до іноземців і викорінення існуючих культурних стереотипів.

Враховуючи глибокі та динамічні зміни, що відбуваються у світі за останні десятиліття, світова педагогічна думка шукає відповідні шляхи розвитку освіти. Саме освіта в полікультурному просторі має сприяти

тому, щоб людина усвідомлювала своє національне коріння і щоб прищепити їй повагу до інших культур [1]. Отже, проблема полікультурної освіти в Україні сьогодні особливо актуальна, оскільки Україна є багатонаціональною державою, що розташована на межі європейської й азіатської цивілізацій, а її регіони мають унікальні соціально-економічні й етнокультурні особливості.

Висвітленням проблем підготовки майбутніх вчителів до роботи в полікультурному середовищі займались К. Грант, М. В. Кізім, Г. Ледсона-Біллінгвза, Д. Магнера, Л. П. Пуховська, М. Родрігез, У. Тейт, О. О. Ткачова, В. В. Хребтова.

Основною метою полікультурної освіти, на думку українських учених, є «формування нового менталітету, усвідомлення багатокультурної перспективи розвитку людського суспільства, розуміння, визнання і забезпечення прав різних культур на існування і як автономних одиниць, і як комплексу єднання, що роблять внесок у розвиток загальнолюдської культури» [8, с. 163]. Одним із важливих завдань полікультурної освіти є підготовка вчителів до роботи в полікультурному середовищі.

Метою даної статті є окреслення стану розвитку полікультурної підготовки вчителів до роботи у загальноосвітніх закладах Канади.

Хоча полікультурна модель суспільства в Канаді існує ще з 70-х років минулого століття, Конституція закріпила за громадянами свободу та право національно-культурного визначення лише у 1982 році [5], що дало поштовх до розвитку полікультурної освіти майбутніх учителів у Канаді. Це, безперечно, сприяє розвитку культурного розмаїття як позитивного суспільного явища, узгодженню знань, цінностей та культурних досвідів різних етнічних громад, розумінню та визнанню канадської національної ідентичності та ідентичностей різних етносів, вихованню у майбутніх педагогів самодостатності та поваги до інших, усунення будь-якої дискримінації та подолання культурних упереджень і стереотипів.

Рада міністрів освіти Канади приділяє значну увагу полікультурній освіті майбутніх учителів та формуванню в них педагогічної майстерності різними засобами.

Варто зазначити, що сучасна система педагогічної освіти Канади – це різнопланова, але добре налагоджена галузь. Педагогічні факультети є в кожній провінції. Полікультурна підготовка вчителів здійснюється майже в п'ятдесяти університетах країни. Аналіз університетських педагогічних програм засвідчує велику кількість курсів із мультикультуралізму та полікультурної освіти, а педагогічний склад шкіл відображає суспільство з усією багатобарвністю національностей.

На думку канадського ученого Г. Ледсона-Біллінгвза, полікультурна модель навчання – це «навчання, що є культурно важливим, відтворює і застосовує знання та культурний досвід студентів» [7].

К. Грант і У. Тейт зазначають, що наприкінці ХХ ст. на жаль полікультурна підготовка вчителів була зосереджена головним чином на зразках вербальної взаємодії радше чим на навчальних методиках і

моделях підвищення самоповаги (1995) [6].

За словами вченого Д. Магнера (1996), освітяни починали розуміти важливість врахування полікультурності в навчальній програмі і були вже менш переконані, що вона має базуватися на західній культурі. У той час як педагоги допускали, що потрібно бути чуйним до потреб студентів з груп меншин, дізнаємося, що більшість учителів не торкалися питань раси і статті під час викладання та в дослідницькій діяльності [8].

Останнім часом у канадській літературі частіше починають з'являтися публікації про врахування принципу полікультурності у процес підготовки майбутніх учителів, що свідчить про серйозність намірів суспільства щодо впровадження полікультурного компонента. Програми полікультурної освіти майбутніх учителів в університетах Канади орієнтовані на формування у студентів умінь ефективно уникати міжнаціональних конфліктів, знижувати кількість протиріч в університетах в дусі поваги до принципів етнічного плюралізму. Майбутні вчителі вчаться ефективно сприймати різні ідеї, цінності, культури, що є необхідним для викладання у полікультурному середовищі.

Інтеграція полікультурності в освіту вимагає професіоналів повністю нової соціальної конфігурації, здатних працювати на високому рівні в полікультурному середовищі, де індивідуальності представляють різноманітні етнічні, расові і культурні групи, спроможних допомогти визначити майбутні особистісні і професійні напрямки. Полікультурна підготовка вчителів по-новому переосмислює, створює нові підходи до включення культурної різноманітності в переосмислення історії, культури та ідеології. Полікультурна підготовка вчителів має полегшити боротьбу по усуненню етноцентризму, разом з тим відкрити стежку до інших культур через розуміння (усвідомлення) їх кругозору. Зрештою, метою полікультурної навчальної програми є уповноваження і допомога студентам у трансформації їхнього світу; у формуванні особистості, котра аналізує, відтворює, критикує, спонукає до соціальних дій, що в результаті приведе до більш рівного суспільства XXI ст.

Майбутні вчителі в університетах Канади навчаються за навчальними програмами, які дають кваліфіковану полікультурну освіту, що забезпечує професійну діяльність із представниками різних національностей, етнічних груп, відмінних мовних та релігійних груп. У цих документах повною мірою відображається культурне різноманіття, здійснюється контроль виконання навчальних планів у діях професорсько-викладацького складу, вивчаються результати навчання; у навчальних закладах створюється клімат взаєморозуміння, підтримки всіх етнічних груп, представлених у студентському та професорсько-викладацькому складі.

Проте, багато педагогів, які покликані навчати студентів з полікультурним походженням, не бажають розуміти або навіть усвідомлювати (визнавати) їх віру, цінності, сприйняття та власну культуру, цим самим створюючи багато проблем для студентів. Такі особи,

особливо викладацький склад школи, та частина домінуючої культури мають тенденцію вірити, що їхній шлях є найкращим, що призводить до прямої або непрямої дискримінації студентів інших культур, які є частиною переважної більшості Канади; до ризику непорозуміння; складнощів у відносинах між культурами. Початковим кроком в розумінні інших культур є перш за все пізнання власного сприйняття віри та елементів, що формують її [9].

Навчаючи, розвиваючи і виховуючи дитину, вчитель завжди є посередником між суспільством і дитиною, носієм і виразником цінностей, які лежать в основі суспільного життя [5. с. 111]. Важливо пам'ятати, що кожний окремий вчитель може позитивно впливати на кожного окремого учня. Вчителі, які спроможні встановити взаєморозуміння з учнями, можуть значно покращити сучасне становище. Саме взаємозв'язок між учителем та учнем є одним з найважливіших чинників, що впливають на навчальні досягнення тих, хто навчається.

Основні завдання полікультурної освіти майбутнього вчителя можна окреслити як: оволодіння студентами знаннями про культурне розмаїття світу; формування уявлень про культурні відмінності як джерело суспільного прогресу та самовдосконалення; виховання поважного ставлення вихованця до рідної культури; стимулювання пізнавального інтересу до інших культур; розвиток знань, умінь і навичок міжкультурного спілкування.

Типи полікультурної підготовки вчителів відрізняються відповідно до визначених цілей [6].

1. Навчання культурно-різноманітних студентів: розвинути навички, необхідні для асиміляції в домінуючу культурну течію та допомогти їм протистояти несправедливості і пригніченню.

2. Освіта про культурний плюралізм з метою сприяння кроскультурного розуміння та поваги до культурного різномайття.

3. Освіта для культурного плюралізму, з метою збереження культури, посилення етнічної ідентичності, заохочення соціальної і політичної участі груп, меншин, зорієнтованих на загальний шкільний досвід відносно питань різноманітності.

4. Бікультурна освіта, як допомога полікультурним студентам ознайомитися з мовою та навичками, які потрібні в домінуючій культурі, при цьому підтримуючи та утримуючи їх власну культуру.

5. Мультикультурність – нормальний людський досвід, через який студенти навчаються, як функціонувати в багатокультурному контексті полікультурного середовища. Іншими словами пригнічення і стереотипи в навчанні представлені для сприяння міжгрупової толерантності, поваги і гармонії.

Отже, результатом полікультурної освіти є виховання покоління, яке володіє загальнопланетарним мисленням, що характеризується здатністю людини розглядати себе не тільки як представника національної культури, який проживає в певній країні, але і як громадянина світу, який сприймає

себе суб'єктом діалогу культур і усвідомлює свою роль та відповідальність у глобальних загальнолюдських процесах.

Поліпшення якості та практичного спрямування освіти є інструментом, що забезпечує всебічний розвиток кожної особистості, активну участь у професійному, соціальному, культурному житті суспільства, ефективне спілкування з представниками інших культур на основі поваги, усвідомлення цінностей та неповторності розмаїття народів, створює передумови для інтегрування у світове співтовариство.

Подальшого висвітлення потребує проблема порівняльного аналізу навчальних програм з підготовки майбутніх вчителів до роботи в полікультурному середовищі України та Канади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максименко Г. А. Духовно-моральне формування особистості студента в контексті полікультурної освіти / Максименко Г. А. // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. – 2012. – № 4(51). – С. 55–60.
2. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності / Пуховська Л. П. – К. : Вища школа, 1997. – 179 с.
3. Слоновьовська О. Б. Полікультурна освіта вчителів гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах Канади : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Слоновьовська Оксана Богданівна. – Ж., 2011. – 254 с.
4. Ткачова О. О. Полікультурна освіта як фактор формування толерантності особистості [Електронний ресурс] / Ткачова О. О. – Луганськ, 2005. – Режим доступу : http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN14/11toofto.pdf
5. Хребтова В. В. Полікультурне виховання студентської молоді: стратегія державної політики / Хребтова В. В. // *Вісник Запорізького національного університету*. – 2009. – № 2. – С. 197–200.
6. Grant C. Multicultural Education through the Lens of Multicultural Education Research Literature / C. Grant and W. Tate. // *Handbook of Research on Multicultural Education* / J. Banks (ed.). – New York : Macmillan, 1995. – P. 145–166.
7. Ladson-Billings G. Like lightning in a Bottle: Attempting to Capture the Pedagogical Excellence of Successful Teachers of Black Students / G. Ladson-Billings // *International Journal of Qualitative Studies in Education*. – 1990. – № 3. – P. 335–344.
8. Rodríguez M. Canada in social transition: immigration, worldview, and multiculturalism / Rodríguez M. // *The Mexican Journal of Canadian Studies*. – 2002. – № 3 – P. 73–79.
9. Beairsto B. Imperatives and Possibilities for Multicultural Education / Beairsto B. & Carrigan T. // *Education Canada*. – 2004. – Spring. – P. 4–7.